

ספרי' — אוצר הספרים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אמור

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כז

(תרגום הפשוט)

ידיצא לאור על ידי

"מכון לוי יצחק"

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ושש לבריאה

לזכרון

הו"ח אי"א נו"מ ובעל מדות ישראל ארי' ליב

אחיו של הו"ח אי"א נו"מ ובעל מדות דובער הי"ד

בניו של כ"ק הרה"ג והרה"ח ומקובל

רב פעלים לתורה ולמצות

ורבים השיב מעון לוי יצחק

דור רביעי לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק

נפטר י"ג אייר ה'תשי"ב

ת' נ' צ' ב' ה'

אחיו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

כתובתו באינטרנט: <http://www.torah4blind.org>

א. „ונקדשתי בתוך בני ישראל“

על הפסוק שבפרשתנו¹, „ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל“ נאמר ב„תורת כהנים“, לאחר שמוסבר שם שהמשמעות של „ונקדשתי“ היא „מסור את עצמך וקדש שמי (יכול ביחודי, תלמוד לומר...)“ – „מיכן אמרו כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו נס, אין עושים לו נס, ושלא לעשות לו נס, עושין לו נס“. ומובאות לכך שתי הוכחות – „שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה, שאמרו לנבוכדנצר... וכשתפס מריינוס את פפוס ואת לוליינוס אחיו בלודקיא אמר להם...“, כדלהלן בסעיף ג'.

רש"י בפירושו על התורה מביא את תוכן הדברים מתורת כהנים בשינויים, כדלהלן בסעיף ו', ולאחר פירושו על „ולא תחללו“, ולאחר הסברו שהמשמעות של „ונקדשתי“ היא „מסור עצמך וקדש שמי.. בתוך בני ישראל“, הוא אומר: „וכשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס אין עושין לו נס, שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה שלא מסרו עצמן על מנת הנס...“.

לעומת זאת, כאשר מפרט הרמב"ם בספרו היד החזקה, בהלכות יסודי התורה², את הלכות קידוש השם, אין הוא מדגיש שבמסירת נפש על קידוש השם צריכה להיות כוונה „על מנת למות“, בהתאם לדברים שהובאו לעיל מתורת כהנים³.

בפשטות יש לומר, שהרמב"ם סובר, שענין

(1) פרשתנו כב, לב.

(2) פ"ה.

(3) ראה צידה לדרך על פרש"י כאן: ותימה בעיני למה לא הזכירו הרמב"ם והטור יו"ד האי וכשהוא מוסר עצמו כו' (מ"ע ה) כן הובא „וכשהוא מוסר עצמו לא יאז כוונתו לסמוך על הנס שכל המוסר עצמו כו'“. ועד"ו בסמ"ק (אות מד), „ואל ימסור אדם עצמו על מנת שיעשה לו נס כי המוסר עצמו כו'“. וראה דרכי תשובה (יו"ד סקני"ז סקני"ז) שהביא ממנה ספרים בשם הבה"ג דכשהוא מוסר עצמו למיתה על קדש"ש צריך שיכין אפי' כשלא יעשה לו נס.

זה המופיע בתורת כהנים אינו מובא כתנאי מחייב בהלכה במצות קידוש השם, אלא כתוספת של ענין חדש וסיפור וכדומה. כפי שמוכן מן הניסוח בתורת כהנים „אמרו כל המוסר עצמו לעשות לו נס אין עושים...“ ושלא לעשות לו נס עושין...“, שזהו סגנון המתאים לסיפור דברים, ולאמירה בפני עצמה.

אך מכך שרש"י מונה את הניסוח, ואומר את הדברים בסגנון של תנאי והוראה לאופן קיום המצוה – „וכשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו על מנת למות“ – מובן, שרש"י מקבל את דברי תורת כהנים⁴ הללו כדין במצות קידוש השם⁵, ויותר מכך: כיון שרש"י מציין זאת בפירושו על התורה, והרי „אני“ לא באתי אלא לפשוטו של מקרא, מכאן מוכח שהלכה זו חשובה להבנת פשוטו של מקרא.

ויש לומר, שהמחלוקת בין רש"י לבין הרמב"ם בהבנת הדברים בתורת כהנים היא מחלוקת כללית לגבי מהות מצות קידוש השם.

ב. „עושין לו נס“ – שלמות של „ונקדשתי“

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

מצות קידוש השם היא, כנאמר בתורת כהנים – „מסור את עצמך וקדש שמי“, שהיהודי ימסור את נפשו ללא שום חישובים, הוא מוכן למות ח"ו והעיקר לא לעבור על עבירה זו, ובכך הוא מקדש את שמו יתברך.

כאשר יהודי מוסר את נפשו על קדושת שמו יתברך, והקדוש-ברוך-הוא מביא לידי כך שהיהודי יינצל, ובודאי כאשר ההצלה נעשית על ידי נס – הרי על ידי כך מתקדש שמו הגדול יותר⁷. אך השאלה היא, אם אופן

(4) ראה פ"י קרבן אהרן לתו"כ שם. וראה פסקתא זוטרתא – הובא לקמן סוף הערה 37.

(5) ועד"ו הנ"ל בסמ"ג וסמ"ק.

(6) בראשית ג, ח. כד. ובכ"מ.

(7) ראה ביאורי מהר"א (לבעל תרומת הדשן) על פרש"י (ונעתק בצידה לדרך) [אמנם במש"פ ד, ונקדשתי... משמע שיחא ש"ש מקדש שלא מצד זה שמסר עצמו אלא ר"ל שיעשה

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחות הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלמה".

מעין חז"י: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בעניני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש

לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בעניני הקהלות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט ניגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים ה'תשנ"א

מדור מיוחד לספרים וחברות באנגלית בעניני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

כהנים" שתי הוכחות – של חנניה מישאל ועזריה ושל "וכשתפס מרינוס...". וכך נאמר שם, בהוכחה הראשונה:

"שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה, שאמרו לנבוכדנצר¹⁰, לא חשחין אנחנו על דנא פתגם להתבותך (לא חוששין אנו על זאת ליטול עצה מה להשיבך, כי המענה מוכן ושגור בפיו – דברי רש"י על הפסוק). הן איתי אלקנא די אנחנו פלחין יכול לשיזבותנא מן אתון נורא יקידתא ומן ידך מלכא ישיזיב (=הן האלקים שאותו אנו עובדים יכול להצילנו מאש יוקדת זו, ויצילונו מידך המלך). והן לא, ידיע ליהוי לך מלכא דלאלקך לית אנן פלחין ולצלם דדהב דהקמת לא סגדין (=ואף אם לא יצילונו, יהי ידוע לך המלך, שלא לקיץ אין אנו עובדים ולצלם דהוב שיהקמת איננו משתחוים)".

בתורת כהנים מובאים באריכות כל דבריהם של חנניה מישאל ועזריה אל נבוכדנצר, אין מצוטטים כאן רק סוף הדברים "והן לא (ישיזיב¹¹), ידיע ליהוי לך מלכא...". אלא גם דבריהם על האפשרות שהקב"ה יכול להצילם מכבשן האש, כי יש לכך חשיבות לגבי מצות קידוש השם: כאשר יהודי מוסר נפשו על קידוש השם (לקדש שמו יתברך), עליו לדעת שהקדוש-ברוך-הוא יכול להצילו, והצלה זו היא ענין נוסף בקידוש שם שמים¹².

(10) דניאל ג, טז ואילך. ושם בשינוי ל' קצת.

(11) כן הוא בווהר – הובא לקמן הערה 25.

(12) עפ"י יש לומר שזוהי גם הכוונה במדרש תהלים מזמור כח: ומה פרע להם שכל הצפרדעים מתו ואותם שירדו לתנור לא מתו מפני שמסרו עצמן לשריפה כדי לקיים גזירתו של הקב"ה. אמר תודוס איש רומי מכאן אמרו מה אם הצפרדעים כו' ע"י שנתנו עצמן ומסרו נפשם על קדושת השם לא מתו אנו על אכ"כ שאנו בני כו' ונצטוונו על קדושת השם על אחת כו"כ – שאין הכוונה כפי שמשמע משטחיות הלשון שמסרו עצמם ע"מ הנס",

[וכפשוט הלשון בהפירוש שהובא בס' הישר לר"ת (חלק החידושים ששנ"ד) ובראשונים לפסחים נג, ב (תוס' הרשב"א. חידושי רבינו דוד בונפיד. וראה גם הר"ף לע"י שם. פתח עינים להחיד"א שם – השקד"ט בזה)]

כ"א לזה שדייקו ואמרו שהקב"ה יכול להצילם (ראה

(*) להעיר שבמדרש תהלים (באבער): ונצטוונו על קדושת השם ועתיד ליפרע לנו שכר שלם נאמר"כ שאנו חייבין למוסר נפשונו על קדושת השם.

זה של קידוש השם, על ידי נס והצלה, הוא חלק ממצות קידוש השם – "מסור את עצמך וקדש שמי" – שהיהודי מקיים, או שזוהו ענין אחר, שהקדוש-ברוך-הוא עשה נס כדי לקדש את שמו יתברך בעולם.

וזוהו ההבדל בין רש"י לבין הרמב"ם:

רש"י סובר, שדברי תורת כהנים "מיכן אמרו" מהווים המשך להסבר של אופן קיום מצות קידוש השם, וכאשר יהודי ניצל בנס, קשור מקיים המצוה (אל הנס וממילא) אל התוספת בקידוש השם, וחייב גם בכך. את זאת לומדים מלשון התורה "ונקדשתי", הנאמרת בלשון נפעל ובלשון ציווי⁸, שכל הענין של קידוש השם נגרם בדרך "נפעל" של הקב"ה, ואף נס ההצלה של היהודי שנגרם על ידי הקב"ה, הרי קידוש השם שעל ידי כך הוא חלק ממצות קידוש השם שמקיים האדם.

ועל ידי כך מובן מדוע נאמר בתורת כהנים "מיכן אמרו כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו נס אין עושים לו נס, ושלא לעשות לו נס עושים לו נס". שהרי, לכאורה: כאשר יהודי מקיים את "מסור את עצמך וקדש שמי", הרי אין הוא עושה זאת בתנאי שהקדוש-ברוך-הוא יצילהו על ידי נס, שהרי אז אין זה כלל "מסור את עצמך", להיפך, זוהי קביעת תנאי⁹ "על מנת" קיום עצמו!

אלא, משמעות הדברים היא: ב,תורת כהנים" מוסיפים כאן, כדלעיל, שבאופן זה נעשית פעולת "ונקדשתי" בשלמות: כאשר יהודי מוסר את עצמו "שלא לעשות לו נס", הרי אז "עושים לו נס", וכך נגרם הענין של "ונקדשתי" בשלמות, שהקדוש-ברוך-הוא עושה נס ומציל את מי שמוסר עצמו.

ג. יכולת ה' להציל – קידוש שם שמים

לפי זה יובן מדוע מפורטות ב,תורת

נס למקדשי ה'" – ראה לקמן בפנים (ס"ז) שלכאורה דוחק לומר שכן היא כוונת רש"י]. אבל ראה הערה 36*.

(8) ראה ביאורי מהר"א שם.

(9) כמדולל בעל מנת – עידובין טו, ב. וש"נ. ובכ"מ עדי"ו. רמב"ם הל' אישות פ"ז (מהשעורים דש"ק זה (תשמ"ו)). טושי"ע אה"ע ס"ל לת. ס"י קמג. ועוד.

לעילוי נשמת

ר' נתנאל ב"ר אפרים ע"ה נסים

נפטר ביום ט"ז סיון ה'תשס"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

ולזכות

זוגתו מרת דבורה תחי' נסים

לאורך ימים ושנים טובות עד ביאת

גואל צדק, ומתוך בריאות הנכונה

נדפס ע"י ילדיהם

ר' עמוס וזוגתו מרת רישא שיחיו נסים

ר' אפרים וזוגתו מרת מריטה שיחיו נסים

ר' דוד וזוגתו מרת אורה שיחיו בורק

הוספה

בשורת הגאולה

כד.

די הוראה דערפון בפשטות – בנוגע צו די פעולות וואָס אידן דאַרפן טאָן צו נאָכמער ממחר זיין די גאולה:

אין צוגאָב צו די פעולות אין חלקו בעולם, ביז בכל העולם, צו מגלה זיין ווי דער אויבערשטער איז אלופו של עולם אין דער וועלט און אין יעדער זאך אין וועלט, ובפרט דורך דעם וואָס מ'נוצט אויס אַלע עניני העולם, לשם שמים¹ און אויף „דעהו“², אַזוי אַז יעדע זאך בעולם איז מגלה „כבודו“ של הקב"ה –

דאַרף אויך זיין אַ הוספה מיוחדת אין אולפנא ולימוד התורה, ובמיוחד – אין פנימיות התורה כפי שנתגלתה בתורת החסידות, באופן של הבנה והשגה, בחכמה בינה ודעת,

און אויך – משפיע זיין אויף אַנדערע אַרום, דורך הפצת התורה והיהדות, והפצת המעיינות.

(משׁיחות ש"פ אמור, כ' אייר תנש"א)

(1) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושר"ע אר"ח סרל"א.

(2) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושר"ע שם.

ההוראה מזה בפשטות – בנוגע לפעולות שבנ"י צריכים לעשות בכדי למחר עוד יותר את הגאולה:

בנוסף לפעולות בחלקו בעולם, עד בכל העולם, לגלות איך שהקב"ה הוא אלופו של עולם – בהעולם ובכל דבר בעולם, ובפרט ע"י שמשמשם בכל עניני העולם לשם שמים¹ ול"דעהו"², כך שכל דבר בעולם מגלה "כבודו" של הקב"ה –

צריכה להיות גם הוספה מיוחדת באולפנא ולימוד התורה, ובמיוחד – בפנימיות התורה כפי שנתגלתה בתורת החסידות, באופן של הבנה והשגה, בחכמה בינה ודעת,

וגם – להשפיע על אחרים סביבו, ע"י הפצת התורה והיהדות, והפצת המעיינות.

ה. הרמב"ם: שלמות מצות קידוש השם, ונהרג ולא עבר

אך הרמב"ם סובר, שאופן זה של קידוש השם, המבואר בתורת כהנים, ששם ה' מתקדש על ידי הנס, איננו הלכה, אלא זהו פרט נוסף במדרשי התורה על מעלת המצוה ושכרה.

גדרה של מצוה על-פי ההלכה הוא פעולת האדם, ולא מעשה של הקב"ה, אף כאשר פעולת האדם גורמת למעשה זה, ובודאי לא פעולה הנגרמת על ידי נס, כי התורה ומצוותיה לא נקבעו לקיימן על ידי נס¹⁵.

וכך בעניננו: מצות קידוש השם בהלכה היא פעולת האדם, שהיהודי מוסר את עצמו ליהרג על קידוש השם. כפי שכותב זאת הרמב"ם בספר המצוות¹⁶: „וענין זאת המצוה אשר אנחנו מצווים לפרסם האמונה הזאת האמיתית בעולם, ושלל נפחד בהיות¹⁷ שום מזיק, ואף-על-פי שבא עלינו מכריח לבקש ממנו לכפותינו, שלא נשמע אליו אבל נמסור עצמינו למיתה, ולא נתעוהו לחשוב שכפרנו, אף-על-פי שלבוינו מאמינים בו יתעלה¹⁸. וזאת היא מצות קידוש השם המצווים בה בני ישראל בכללם¹⁹, רוצה לומר, התרת עצמנו למות ביד האנס, בעבור אהבתו יתעלה והאמונה באחדותו, כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה וכו'“, כפי שהוא מאריך שם בדבריו.

מכך מובן, שפרט זה בקידוש השם, הבא כתוצאה מהצלת הקדוש-ברוך-הוא את היהודי על ידי נס, הוא ענין בפני עצמו, ואיננו חלק בקיום מצות „ונקדשתי“ של האדם.

ואולי²⁰ יש לומר, ששלמות הקיום של

ואת זאת אמרו חנניה מישאל ועזריה לנבוכדנצר: הם יודעים שהקדוש-ברוך-הוא „יכול לשיבותנא“, אך אפילו „הן לא“, הרי בשום אופן הם לא ישתחוו ל„צלם“, והם מוכנים למסור נפשם על קידוש השם.

ד. שלמות של „ונקדשתי“ – זכות

לאחר מכן מובאת בתורת כהנים הוכחה שניה: „וכשתפס מריינוס את פפוס ואת לוליינוס אחיו בלודקיא אמר להם: אם אתם מעמין של חנניה מישאל ועזריה, יבוא אליכם ויציל אתכם מיד, ואמרו לו: חנניה מישאל ועזריה כשרים היו, ונבוכדנצר היה הגון שיעשה נס על ידו, אבל אתה מלך רשע אתה, ואין אתה הגון שיעשה נס על ידך, ואנו מחוייבי מיתה לשמים, ואם אין אתה הורגינו, הרבה מזיקים לפני המקום, הרבה דובים... אלא סוף שהמקום עתיד לתבוע דמינו מידך. אמרו: לא נסע משם עד שבאו עליו דיופלי מרומי והוציאו את מוחו בבקיעות“.

כלומר: כהמשך וכתוספת להוכחה הראשונה, שהשלמות של „ונקדשתי“ היא כאשר הקדוש-ברוך-הוא עושה נס ומציל את המוסר עצמו, מודגש בתורת כהנים, מצד שני, שכאשר הקדוש-ברוך-הוא איננו מציל את המוסר עצמו, הרי זה משום שאין הוא זוכה לכך ששם ה' יתקדש כל כך על ידו¹³.

ולפי זה יובן, ואף יותר מכך – הכרחי, גם ההמשך המופיע בתורת כהנים, שלמעשה הם, פפוס ולוליינוס, זכו לשלמות של „ונקדשתי“¹⁴, כי התרחש נס – „לא נסע משם עד שבאו .. והוציאו את מוחו בבקיעות“.

(15) וי"ל שזהו אחד מהטעמים שבהל' ביה"ב (פ"א ה"ד) לא הביא הרמב"ם ענין השמיד בבנין הבית (ראה ס"מ שם). ועד"ו במה שפסק בהל' מלכים (רפ"א ובסופו) דחוש"ב בנה המקדש – ולא שיתגלה ויבוא משמים (אף שכן הוא בכ"כ מדרשים, וכפרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א (ראה לקו"ש ח"ה ע' 418 ואילך. לקו"ש ח"כ ע' 204. וט"ו).

(16) מ"ע ט.

(17) כ"ה בספרה"צ לפנינו. ובקאפה: מהוק.

(18) ראה גם תניא ספ"ט.

(19) להעיר גם מלשון הרמב"ם בהל' יסוה"ת רפ"ה, „כל בית ישראל מצווין על קדוש השם“.

(20) וצ"ע בענין העקידה. – ולהעיר מפרד"א פל"א (קרבן לסופר. ועוד), „פרחה ויצאה נשמתו“. וראה שעה"ת לאדהאמ"צ

בראשונים הג"ל שהובא בדברי ר"מ מה שאמרו חנני' כו' „אלקנא .. יכיל לשיבותנא“, ובהו יתקדש שמו ביותר, וכפי שה' בפועל שדוקא עי"ז נעשה קדוש ביותר, כמסופר בדניאל שם, כד ואילך. וראה ב"ר ספנו' ובמפרשים שם. שמו"ר (פ"ט, א בסופו) ובמפרשים. וש"נ.

(13) או כיון ש, אתה מלך רשע אתה ואין אתה הגון שיעשה נס על ידך (תו"כ שם).

(14) והיינו גם לפי המבואר בתענית (יה, ב) דהרגום, נתקדש שמו עי"ז דלא זזו משם עד שנהרג טוריינוס (מריינוס) כבפנים. ופשיטא לפירוש הקרבן אהרן כתי"כ שם, שגם בספיר זה הכונה בתו"כ היא, „כי הקים הא"ל ית' דבר עבדיו שהצילם עי"ז נס“ – והרי בתו"כ לא הובא שמויינוס הרגם (כבמס' תענית). אבל דוחק גדול לומר שפליגי במציאות (ומפורסמת).

להתכוון ולדעת שהקדוש־ברוך־הוא יכול לעשות גם ולהצילו, כדי שיווצר קידוש השם בשלמותו, יוצא, שמסירות נפשו אינה במטרה ובכוונה מושלמת של „על מנת למות“³⁸, אלא, שמצדו הוא מוכן ומוסר את עצמו אף כאשר הקדוש־ברוך־הוא לא יעשה לו גם שיגרום לשלמות קידוש השם – „ושלא לעשות לו נס“.

ואילו לפי רש"י לומדים מ„ונקדשתי“, ש„כשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו על מנת למות“, בלי לחשוב כלל על אפשרות של הצלה שהקדוש־ברוך־הוא יכול לפעול.

(38) ראה הערה 25.

(39) יחזקאל לו, ב.

ט. הגאולה – „ונקדשתי“ בשלמות

ויהי רצון שע"י עיסוק בהלכות קידוש השם נזכה בקרוב ממש לביטול הגלות, אשר עצם ענין הגלות הוא כמקרא מלא שדיבר הכתוב „שמי מחולל בגוים“³⁹, להיפך מקידוש השם.

וייגרם „ונקדשתי“ לעיני כל העמים בשלמות, „וקדשתי את שמי הגדול .. וידעו הגוים כי אני ה'“³⁹ –

בגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ אמור תשמ"ב)

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו מלך המשיח

ויהי רש"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מורנו מלך המשיח לעולם ועד

מצות קידוש השם היא דוקא כאשר המוסר את עצמו אכן נהרג²¹ על קידוש שמו יתברך²², ואילו כאשר הוא ניצל בנס מצות קידוש השם אינה כל כך מושלמת למעשה²³. כפי שמדייק הרמב"ם בלשונו²⁴: „כל מי שנאמר בו ייהרג ואל יעבור ונהרג ולא עבר, הרי זה קידש את ה'“: הרמב"ם מקדים ומציין „ונהרג“ ולאחר מכן „ולא עבר“, ואיננו אומר „ולא עבר ונהרג“, כי השלמות העיקרית של קידוש השם אינה כל כך בכך ש„לא עבר“ וניצל בנס, אלא שנהרג על קידוש השם, כי בכך באה לידי ביטוי בגלוי ובמוחש עוצמת אמונתו ואהבתו לה' של יהודי זה²⁵.

ובכך יובנו דברי הרמב"ם בהמשך²⁶, „ואלו הן הרוגי מלכות שאין מעלה על מעלתן ועליהן נאמר²⁷ כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה, ועליהם נאמר²⁸ אספו

ח"א ד"ה אחרי ה"א פל"ז ילח (מו, ב ואילך). לקו"ש חכ"ה ע' 135 ואילך, וס"ג. ואכ"מ.

(21) וכמו שהבטיח המגיד להב"י „ושם תשרף על קדושת שמי“ (מגיד מישרים ר"פ תצוה), „ותתקדך על ק"ש“ (פרשתנו ד"ה אח"כ פ' ל"י) ובכ"ז (הובאו ונסמנו בלקו"ש חכ"א ע' 176). (22) ראה שו"ת דבר שמואל ס' סג. ועד"ז במנ"ח מציה רצו – קח, ד' דאין הנאנס מצטרף לעשרה במצות קדוש השם, „שכיון שעיקר קדוש השם היא במיתת הנאנס באותה שעה בצרי לה עשרה“. אף שלענין דינא לכאורה יש לעיין בזה – מכיון דהמעשה דקידוש השם והריגתו הוא (גם) מעת שנטר עצמו עד הזמן שמת* שרגע לפני* חי הוא. וראה דרכי תשובה שם סקכ"ד. ובמנ"ח שם ממשך: „או דילמא כיון דאם יעבור יח' חילול ש"ש כי הוא חי ומצטרף. וצ"ע“.

(23) להעיר מספר חסידים ס' רכב. ובשל"ה (ש' האותיות סוף אות א – סא, רע"א) לגבי ברכה על מצות קדו"ש כ': ואין לומר כי אין לברך ברכת קידוש השם כי אולי יחזור המעליל ויפטרנו כו' דאטו אם יעשה לו הקב"ה נס וינצל כו' לא קיים מצות ונקדשתי כי נתקן כשנטר גופו להריגה קידוש השם בתוך בני ישראל.

(24) הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד.

(25) להעיר מוח"א (קמב, א. וראה גם שהש"ר שבעה ערה 33) דמה שאמרו לפני, „הן אתי אלקנא וגו' יכול לשיבותנא“ ה' בזה חטא, „כיון דידע דלא אמרו כדא יאות אהדרו ואמרו והן לא ידע להוי לך מלכא וגו' בין ישוב בין לא ישוב“. ובאור החמה שם מהר"ח: „ובזה אדרבה יתקדש ש"ש בראות כל האומות את עם ישראל מחזיקים באלקיהם ובמלכיהם ונשרפים על קדושת שמו“. ע"ש. וראה לקמן הערה 31.

(26) בה"ד שם.

(27) תהלים מז, ב.

(28) שם ש, ה.

(* וראה של"ה שבהשרה הבאת * צ"ע הכוונה.

לי חסידי כורתי בריתי עלי זבח“²⁹. והרי, לכאורה, ספר היד החזקה של הרמב"ם הוא ספר של הלכות, ולא של דרשות על הפסוקים לגבי שכר המצוות,

ואם כך, מהי החשיבות להלכה של מעלת „הרוגי מלכות שאין מעלה על מעלתן ועליהן נאמר...“?

אלא, הרמב"ם מציין זאת מפני שזהו פרט במהות מצות קידוש השם: אין זו „מעלה“ בלבד, אלא זהו יתרון³⁰ בקיום מצות קידוש השם עצמה: הם קיימו את המצוה בשיא שלמותה³¹.

יוצא מכך, שלפי שיטת הרמב"ם השלמות של „ונקדשתי“ במצות קידוש השם נעשית על ידי „התרת עצמינו למות“³¹, המראה בתוך בני ישראל את עוצמת אמונתם של היהודים, ולכן אין מקום לומר שהענין של „עושינן לו נס“ הוא חלק ממצות „ונקדשתי“.

(29) הפ"ח (בספרו מים חיים) על הרמב"ם כאן כתב, דמ"ש הרמב"ם „ואלו הן הרוגי מלכות“ לא קאי על הג'ל בסמוך „דניאל חנני“ מישאל ועודי' רובי עקיבא וחביריו" כ"א על „הרוגי מלכות כענין ר"ע וחביריו“, וכדרשת הגמ' (פסחים ג, א, ב"ב י, ב ובפרש"י. וראה גם תו"כ פרשתנו כאן) דקאי על „הרוגי לוד“. ועד"ז כ' בעוד מפרשים.

אבל להעיר, דברמב"ם ממשך, „ועליהן נאמר אספו לי חסידי גו'“, והרי מפורש בסנהדרין (ק, ב) „כורתי בריתי אלו חנני מישאל ועודי' שמסרו עצמן לתוך כבשן האש עלי זבח [אלו] ר"ע וחביריו שמסרו עצמן לשחיטה על דברי תורה“.

ולכן לכאורה כוונת הרמב"ם ב„ואלו הן הרוגי כו'“ היא כפשוטו לשונו – דקאי על (מ"ש תיכף לפני*) כל מי ש„קידש את השם ברבים כדניאל חנני“ .. ור"ע וחביריו“, שכולם (וכש"כ „דניאל .. וחביריו“ עצמם) הם בגדר „הרוגי מלכות“ שאין מעלה על מעלתן ועליהן נאמר כי עליך הורגנו .. אספו לי חסידי .. עלי זבח“. וכן מוכח להדיא באגרת השמד לרמב"ם. [והא שבגמ' (פסחים וב"ב שם) א' ד„הרוגי מלכות“ הם „הרוגי לוד“ ולא ר"ע וחביריו – הוא מפני שר"ע וחביריו, משהם הרוגי מלכות ותו לא (בתמ"י), היינו ששאלם, איכא (גם) תורה ומע"ט“ (ראה מסורת הש"ס ב"ב שם. דק"ס פסחים וב"ב שם), משא"כ „הרוגי לוד“ (וראה אגרת השמד שם)].

(30) ועפ"י יומתק מה שהרמב"ם שינה מל' הגמ' (פסחים שם) „הרוגי מלכות אין אדם יכול (בב"ב – כל ברי' יכולה) לעמוד במחיצתו“ – כי לשון זה מדגיש מדריגת שבתם, משא"כ בל' הרמב"ם שמדגיש מעלתן בענין מצות קדו"ש גופא.

(31) וי"ל דענין זה הוא גם בדניאל וחנני' מישאל ועודי', כי מצד נביכדנאצר כאילו נהרגו (וגם מצדם, לא רק שלא חסר „התרת עצמנו למות“ אלא שהי"ל כאילו נהרגו) דהרי היו בתוך

(* ואף שדניאל חנני' מישאל ועודי' לא נהרגו בפועל – ראה לקמן הערה 31.

ו. השינויים בפירוש רש"י

לפי כל האמור לעיל יש להסביר מספר הבדלים בפירוש רש"י לעומת הדברים ב"תורת כהנים", כדלהלן, כי לפי פירוש רש"י בפשוטו של מקרא מתקבלת הגדרה שלישית, ממוצעת בין "תורת כהנים" לבין הרמב"ם, לגבי מצות קידוש השם.

חלק מהשינויים בפירוש רש"י הם:

(א) רש"י מצטט רק את הקטע הראשון מ"תורת כהנים" – "על מנת הנס אין עושין לו נס", ומשמיט את הקטע "שלא לעשות לו נס, עושין לו נס".

ובהתאם לכך משנה רש"י גם בציטוט ההוכחה: (א) הוא מביא רק את ההוכחה של חנניה מישאל ועזריה³², ולא את ההוכחה השנייה של "וכשתפס מריינוס...", המובאת בתורת כהנים. (ב) בהוכחה של חנניה מישאל ועזריה עצמה אין רש"י מצטט את דבריהם באריכות, כבתורת כהנים, אלא רק את החלק שתוכנו הוא ש"לא מסרו עצמם על מנת הנס" – "הן לא, ידיע ליהוי לך מלכא... מציל ולא מציל, ידיע ליהוי לך גו"³³ וגו' – 34 –

וזאת משום שההוכחה השנייה, בחלק הראשון של דברי חנניה מישאל ועזריה קשורים לענין של "שלא לעשות לו נס, עושין לו נס", כדלעיל בסעיפים ג' ד', שאת הענין הזה אין רש"י מציין.

(ב) גם את הענין של "כל המוסר עצמו על

מנת הנס אין עושין לו נס" אין מציין רש"י כענין בפני עצמו, כבתורת כהנים, אלא כהסבר לדבריו הקודמים "וכשהוא מוסר עצמו, ימסור עצמו על מנת למות – שכל (ולא "וכל") המוסר עצמו..."³⁵.

ובנוסף לשינוי לעומת דברי תורת כהנים, הרי עצם הענין אינו מובן: כיצד מתאים לומר, שהטעם לכך שהיהודי "ימסור עצמו על מנת למות" הוא באופן השלילה, "שכל המוסר עצמו על מנת הנס, אין עושין לו נס" – שהרי, לא זו בלבד שענין זה – "אין עושין לו נס" – אינו מהווה טעם לכך שהאדם ימסור עצמו "על מנת למות", אלא, להיפך, על ידי כך נגרם, שבתוך-תוכו מסתתרת מחשבה של "לעשות לו נס"!

ז. רש"י: כוונת האדם "על מנת למות" מאפשרת את "ונקדשתי" בשלמות

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

כאמור, לפי תורת כהנים, הרי התוצאה – "ונקדשתי" – היא חלק מעצם מצות קידוש השם, כך שהענין של "שלא לעשות לו נס" עושין לו נס" חשוב גם לכוונתו של האדם בעת קיום המצוה, עליו לדעת שהקדוש ברוך-הוא יכול להצילו ושעל ידי כך יתקיים קידוש השם בשלמות, כמודגש בהוכחות המובאות שם, כדלעיל.

אך בפשוטו של מקרא אין לומר, שקידוש השם הנגרם על ידי נס ההצלה של הקב"ה יהווה חלק ממצות קידוש השם של האדם. אלא, בדומה לאמור לעיל סעי' ה' לגבי שיטת הרמב"ם, המצוה היא פעולת האדם, "מסור עצמך וקדש שמך". מצות קידוש השם היא הענין של "קדש שמך" על ידי "מסור עצמך" של האדם³⁶, שכאשר רואים שיהודי מוכן

(35) ועד"ז הוא בסמ"א וסמ"ק שם (כנ"ל הערה 3).

(36) עפ"י יומתק זה שרש"י כותב פירושו על "ונקדשתי" תוך ד"ה, ולא תחללו" – להדגיש, שתוכן מצוה, "ונקדשתי" (אף שנאמר בל' נפעל) הוא דוגמת הציווי, ולא תחללו, שהחלול בא ע"י פעולת האדם – (בל' רש"י) "לעבור על דברי מוידין".

(*) הטעם שהוצרך רש"י לפרש, ולא תחללו" (אף שבתנ"כ

למסור את נפשו, מתקדש שם ה' בעולם^{36*}. ולכן אין רש"י מציין את הענין של "שלא לעשות לו נס, עושין לו נס" עם ההוכחות וכו', כבתורת כהנים – כי לפי פירוש רש"י קיום המצוה של האדם אינו מתבטא בכך שהקדוש ברוך-הוא יקדש את שמו יותר, על ידי עשיית נס.

אלא, התורה אומרת "ונקדשתי" בלשון נפעל, ומכך משתמע שקידוש שם שמים שנגרם על ידי הקב"ה בעשיית הנס, שיך למצות קידוש השם, ולכן מפרש רש"י, שהדבר בא ללמדנו על תוספת³⁷ בענין של

(36*) אבל פשוט, ש"פ פשוטו של מקרא אין מקום כלל לומר (כנ"ל ס"ה ברמב"ם) שהריגת איש ישראל בגלל אמונתו בה' כו' ה"ע של קידוש השם – שהרי אדרבה: דבר כזה פועל ה"פ קידוש שמו ית' בעולם, ובלשון הכתוב (תהלים עט, י) "למה יאמרו הגוים א' אלקידם".

ועוד יש לומר (באור"ק קצת מהמבואר בפנים) – שעיך ענין קדושת ע"פ פשט"ו הוא (רק) זה שהקב"ה עושה לו נס ומציל אותו (ע"ד הנס הדצלת אברהם באור כשדים – רש"י נח יא, כח); אלא שאין זה שיך להמצוה שעל האדם, כי ע"פ פשט הם שני ענינים שונים: (א) המצוה, שהיא רק מסירת נפש ("מסור עצמך"), (ב) הקידוש השם הבא אח"כ ע"י פעולת הקב"ה (בעשיית הנס).

[אלא מזה שנאמרה מצות מסירת נפש ב"ונקדשתי" למדים, שהאדם צריך למסור עצמו באופן שיוכל להיות "ונקדשתי" (שהקב"ה יעשה לו נס), שהוא ע"י ש"מסור עצמי למות, שכל המוסר עצמו ע"מ הנס אין עושין לו נס", כדלקמן בפנים]. (37) ע"פ המבואר בפנים יומתק עוד שינוי בין התי"כ ופרש"י: בתנ"כ מתחיל (לאחרי הענין ד, מסור את עצמך וקדש שמך), "וינח אחד כל המוסר עצמו כו'", משא"כ בפרש"י – ("מסור עצמך כו') וכשהוא מוסר עצמו ימסור כו'".

כי לפי התי"כ הענין ד, עושין לו נס" נוגע לגוף המצוה דקדושת (כנ"ל באריכות); משא"כ לפרש"י, הרי עצם המצוה הוא רק, "מסור עצמך וקדש שמך" (הקדושת ש"ע המסירה עצמה), אלא שמהלשון "ונקדשתי" (ל' נפעל) למדים עוד ענין

לא פירושו) – י"ל, כי בפשט"ו ה' מקום לפרש, ולא תחללו גו" בעבירה פרטית (נאשר מקומות בתורה שנאמר, ולא תחללו" שמדובר בעבירה פרטית – ראה פרשטני כא. ו. כב, ובפרש"י. כב, טו. ועוד.) וקאי באזהרות שבפרשה זו (כב, כטל ובפרש"י) ע"ד איסור פגול וכו'. ועד"ז פי' בראב"ע כאן (א) היינו מפרשים שהיא איסור ע"ד מחורף ומגדף את השם (וראה מור"ח ח"ג פמ"א שכלל מחלל השם בכלל מגדף).

– ופי' זה שולל רש"י וכותב, "לעבור על דברי חזידין", היינו שהיא אזהרה בשיטתו לכל המצוות (ועד"ז ראה ברמב"ם ה' יסודות פ"ה ה"ה). והכחו של רש"י הוא מהכתוב שלפ"ז (כב, לא. וראה פרש"י), "שמרתם מצוותי ונשתם אותם" שמדובר ע"ד כל המצוות.

(ולשון רש"י, "קדש שמך" (דמשמע שהאדם מקדש שמו ית' ע"י פעולתו) – י"ל שהוא לפי שצריך למסור עצמו באופן שיוכל להיות "ונקדשתי", כבפנים ההערה.

"מסור עצמך" של האדם, שצריך להיעשות באופן של "ימסור עצמו על מנת למות":

ללא תוספת זו ניתן היה לחשוב, שכאשר יהודי מוסר נפשו "על מנת הנס" (הוא מקווה ומסתמך על כך שהקדוש ברוך-הוא יעשה נס ויצילהו), אין נפגם כלל קידוש שם שמים – "קדש שמך", כי כלפי חוץ אין ניכרת כוונתו, וכל הסובבים רואים רק את מעשהו, שהוא מוסר עצמו להריגה, והחסרון הוא רק בכך שהוא מקיים את המצוה שלא לשמה.

על כך אומרת התורה "ונקדשתי" – שגם קידוש שם שמים על ידי פעולת הקדוש ברוך-הוא שיך למצות קידוש השם, ולכן "וכשהוא מוסר עצמו, ימסור עצמו על מנת למות (כי אם לאו, הוא מפריע, כביכול, לקדוש ברוך-הוא לקדש את שמו על ידי נס, כי) שכל המוסר עצמו על מנת הנס, אין עושין לו נס".

יוצא מכך, שההדגשה בפירוש רש"י היא להיפך מהמודגש בתורת כהנים: לפי תורת כהנים לומדים מ"ונקדשתי" שמצות קידוש השם כוללת את הידיעה ש"עושין לו נס", שהקדוש ברוך-הוא יכול להצילו ועל ידי כך תהיה שלמות של "ונקדשתי". ואילו לפי רש"י לומדים מ"ונקדשתי" את ההיפך, שכוונת האדם צריכה להיות "על מנת למות", כדי לא "להפריע", כביכול, לאפשרות של "ונקדשתי" בגלוי ובמוחש.

ח. הבדל לשוני בין רש"י לבין תורת כהנים

לפי האמור לעיל יובן הבדל נוסף בין תורת כהנים לבין פירוש רש"י. בתורת כהנים נאמר "כל המוסר עצמו... ושלא לעשות לו נס", ואילו בפירוש רש"י הניסוח הוא שונה "ימסור עצמו על מנת למות":

לפי שיטת ה"תורת כהנים", שהאדם צריך

במצות קדושת (ובפשטות אינו לעיכובא) – ד, וכשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו ע"מ למות".

ולהעיר מהלשון בפסיקתא וזוטרטא כאן: ונקדשתי כו' מסור עצמך למותה להקדיש את שמי כו' מכאן אמור כל המוסר עצמו על מנת לעשות לו נס כו' ושלל לעשות לו נס כו' שכך מצינו בתנ"י כו'.